

Van de auteur van *Het schooltje van Auschwitz*

De meester van Warschau

Mario Escobar

Een moedig man zet alles op alles om de kinderen in het Joodse getto te beschermen tegen de gruwelen van de oorlog.

Roman

De meester van Warschau

Eerder verschenen van Mario Escobar:

Het schooltje van Auschwitz

Vlucht uit Parijs

De bibliotheek van Saint-Malo

Mario Escobar

De meester van
Warschau

Roman

Vertaald door Roeleke Meijer-Muilwijk

KokBoekencentrum Uitgevers • Utrecht

Aan alle leraren, goede en slechte, die een aandeel hebben
gehad in de vorming
van de mensen die wij geworden zijn.

Aan Janusz Korczak, die begreep
dat waardigheid een heilige schat is die niemand ooit kan
stelen.

Ik besta niet om bemind en bewonderd te worden, maar om zelf te handelen en lief te hebben. Het is niet de plicht van de mensen om me heen om mij te helpen, maar ik ben verplicht om voor de wereld, voor de mensen, te zorgen.

Janusz Korczak: *Gettodayboek*

Alleen wat zichzelf wil bewaren, heeft het recht om bewaard te worden voor anderen. Dus kies en spreek voor mij, herinneringen, en geef op zijn minst een weerspiegeling van mijn leven voordat het in het duister verzinkt!

Stefan Zweig: *De wereld van gisteren*

We wilden vrij zijn en deze vrijheid aan niemand verschuldigd zijn.

Jan Stanislaw Jankowski, leider van het Poolse verzet

Van de auteur

In juli 2018, voordat de wereld gevaarlijker werd, reisde ik af naar Lima, Peru, om de grootste boekenbeurs van het land bij te wonen. Dit was mijn eerste bezoek aan Lima; ik hield lezingen en signersessies. Ik was niet voorbereid op de verrassing die de Spaanse tak van uitgeverij HarperCollins voor me in petto had. Op een ochtend gingen we naar een van de grootste synagogen van Lima. Na een korte rondleiding werd ik voorgesteld aan een langzaam bewegende, beleefde oudere heer. Hij sprak onberispelijk Spaans, met een melodieuze Poolse accent. Dit was Hirszt Litmanowicz, een overlevende van de Holocaust die in Auschwitz en daarna in Sachsenhausen geweest is. Samen met een groep kinderen werd Hirszt door wrede SS-artsen onderworpen aan allerlei onmenselijke experimenten. Hij wist het te overleven, en na een aangrijpende reis door Duitsland en een paar moeilijke jaren in Frankrijk emigreerde hij uiteindelijk naar Peru. De film *Schindler's List* van regisseur Spielberg is deels gebaseerd op zijn levensgeschiedenis. Nadat ik naar zijn boeiende verhaal geluisterd had, liep ik door een tentoonstelling in de synagoge, getiteld: *Janusz Korczak: Een aan kinderen gewijd leven*. Ik stopte een foldertje van de tentoonstelling in mijn zak.

Een jaar later zat ik in mijn werkkamer te kijken naar het foldertje over Janusz Korczak, dat ik rechttop in de boekenkast gezet had. Zijn smalle, scherpe gezicht, grijzende baard en treurige ogen deden me denken aan Don Quichot, de onsterfelijke romanfiguur van Miguel de Cervantes. Korczak zei vaak dat hij 'de zoon van een gek' was. Hij vreesde altijd dat hij de psychische

ziekte van zijn vader geërfd had, maar hij ontwikkelde zich tot een weergaloze verdediger van kinderen. Op dat moment in mijn werkkamer besloot ik zijn prachtige, treurige verhaal te schrijven.

Deze kinderarts en onderwijzer, die in werkelijkheid Henryk Goldszmit heette, veroorzaakte in de eerste helft van de twintigste eeuw een radicale omwenteling in de pedagogiek. Hij was een uitmuntend schrijver, radiopresentator en columnist, maar zijn grootste bijdrage bestond uit het in praktijk brengen van zijn theorieën als directeur van een Joods weeshuis in Warschau. Zijn werk vond algemeen erkenning: de Verklaring van de Rechten van het Kind, zowel in 1924 als in 1959, ontstonden onder invloed van zijn ideeën, en ook de Conventie over de Rechten van het Kind, in 1989 gehouden door de Verenigde Naties, werd hierdoor geïnspireerd.

Begin 2020, bijna twee jaar na mijn bezoek aan Lima, ondernam ik een heel andere reis. Ditmaal ging ik naar Warschau voor het Empik Bestseller Gala, als genomineerde voor een literaire prijs. De ochtend voor de uitreikingsceremonie bezocht ik samen met mijn gezin het gebouw dat vroeger Korczaks weeshuis was. Het gebouw met die witte gevel met eenvoudige, rechte belijning had de dromen van de pedagoog gehuisvest: het creëren van een gelukkige, vrije kindertijd voor meisjes en jongens, opdat zij zouden opgroeien tot volwassenen die de wereld konden verbeteren.

Die avond ontving ik tijdens de ceremonie, die op de landelijke televisie uitgezonden werd, de Empik Award voor de best verkochte buitenlandse roman. Terwijl ik het podium op stapte, dacht ik aan alles wat het Poolse volk heeft moeten doorstaan: hoe het geleden heeft onder verschillende overheersers, in het bijzonder de nazi's en de Sovjet-Unie. Ik dacht aan de rol van Korczak, die licht bracht in deze duisternis, en ik herinnerde me de woorden van Stefan Zweig over turbulente tijden:

'Maar uiteindelijk worden zelfs schaduwen geboren uit licht. En alleen hij die ochtend- en avondschemering ervaren heeft, oorlog en vrede, opkomst en ondergang, alleen hij heeft werkelijk geleefd.'

De meester van Warschau is veel meer dan een verhaal over het leven van Janusz Korczak en zijn weeshuis. Het is de herinnering aan degenen die, in de donkerste ogenblikken van deze wereld, toen het kwaad Europa voor eeuwig in zijn greep leek te krijgen, vochten om het helse getto van Warschau te veranderen in een waardige, bewoonbare plaats. Zoals het kaddisj van de rouwende, een traditioneel Joods gebed voor de doden, wil dit boek namen redden uit de vergetelheid: de namen van zovelen die geleden hebben en gestorven zijn uit liefde voor de vrijheid.

Madrid, 22 juni 2020

Proloog

Warschau, 22 juni 1945

Als je de namen van de doden uitspreekt, breng je hen weer tot leven, heb ik gehoord. Terwijl ik het verborgen dagboek van de meester lees, vraag ik me af of dat het echte werk van een redacteur is. Misschien is het onze opdracht verhalen die door tijd en tegenspoed uitgewist zijn uit de dood op te wekken.

Daar aan de andere kant van het raam zijn de ruïnes van mijn geliefde stad voorgoed treurig en belegerd door de dood. Ik vraag me af of dit het verhaal is dat ons allemaal los kan schudden uit de wanhoop. De zomer belooft vrede, maar onze mensen zijn nog altijd geketend. Zo kort heeft ons uitstel van executie geduurd! Wij zijn vervloekt, we gaan gebukt onder tegenslag: generaties lang bezet door tsaren, Oostenrijkers en Germanen, vervolgens, een paar decennia geleden, bevrijd van de Sovjetplaag... die nu opnieuw meedogenloos voor ons opdoemt.

Nog maar een paar dagen geleden vertelde Agnieszka Ignaciuk me het verhaal van dit dagboek. Boeken worden lang voordat de redacteur ze naar de drukkerij brengt, geboren, en het duurt nog veel langer voordat boekwinkels ze aan hun gretige lezers kunnen leveren. Elk verhaal heeft zijn eigen ziel die voorafgaat aan het met inkt bedrukte papier, de zorgvuldig gebonden rug en de met gouden letters bedrukte kaft. Agnieszka wist te ontsnappen aan de gruwelen van het getto en heeft de rest van de oorlog verborgen gezeten in een huis vlak buiten Krakau. Zij

en haar zoon zijn twee van de weinige overlevende ooggetuigen van een wereld die in zijn geheel verdwenen is.

De afgelopen vijf jaar was de aarde bedekt met een bijna ondoordringbare duisternis, alsof verscheidene stelsels hun sterren gedoofd hadden om plaats te maken voor het donker. En midden in die vreselijke winternacht van de mensheid gaf deze kleine, liefvallige vrouw met haar wijze, scherpe ogen mij het getypte manuscript van Janusz Korczak in handen. Ze gedroeg zich alsof ze een verboden vrucht doorspeelde: het bezit ervan zou bestraft worden met eeuwige verbanning uit het paradijs waarop mijn leven de laatste tijd begon te lijken. Ik heb de nazi's overleefd, ben ontkomen aan het vuurpeloton en ook tijdens de opstand van 1944 ben ik niet vermoord. Nu ben ik weer gewoon aan het werk, en eigenlijk wil ik niet toegeven dat alles onomkeerbaar veranderd is.

Het manuscript was gewikkeld in ruw geribd papier, bespikkeld met koffievlekken en schroeivlekken, en strak dichtgebonden met espartotouw. Ik sneed het touw door en voelde de rafelige randen van de vergeelde pagina's. Nog voordat ik begon te lezen, herinnerde ik me de meester. Iedereen die ik ken, noemde hem de oude dokter. Hij was heel populair vanwege zijn radioprogramma's, romans en kinderverhalen. Voor mij was hij gewoon 'meester'. Ik ontmoette hem tijdens een zomerkamp, lang voor de oorlog, toen ik nog een dromer was die geloofde dat het leven één lange klimpartij naar de roem is.

Terwijl mijn ogen de eerste regels in zich opnamen, kreeg ik een brok in mijn keel. De letters verdwenen, en ik hoorde zijn stem, zowel krachtig en zelfverzekerd als wijs en vriendelijk. Alles om me heen leek te verdwijnen: de slechte voortekenen van die zomer, de uitgeholde gebouwen die uit niet veel meer bestonden dan hun eigen, eens prachtige gevels, de bomkraters die de straten bijna onbegaanbaar maakten, de in lompen geklede kinderen, de door honger en door Sovjetsoldaten geplunderde vrouwen. Alleen hij en ik bestonden nog midden in de verwoeste wereld.

Deel 1

Eind van de zomer

1

Vogels boven Warschau

Mijn pupillen verzetten zich even fanatiek tegen het eind van de zomer als schipbreukelingen die zich midden in een onweersbui vastklampen aan hun reddingsvest. Op hun leeftijd lijkt het menselijk bestaan eeuwig. Jonge geesten, vastberaden tot het laatste moment van alles te genieten, zijn onverzadigbaar. Ze grijpen de tijd en knippen er alle sap uit, zoals we deden met die verrukkelijke sinaasappels die Stefania die middag, 1 september 1939, kwam brengen.

Kinderen en leerkrachten, iedereen draaide zich om en keek naar haar toen ze bij de rivier kwam. Ik heb haar altijd aantrekkelijk gevonden, maar inmiddels is zij de leeftijd gepasseerd waarop schoonheid in de eerste plaats uiterlijk is. We hebben elkaar dertig jaar geleden ontmoet, en zonder haar zou mijn leven niets hebben voorgesteld. Toen ik haar die dag zag, waren er grijze strepen in haar donkere haar, en haar gezicht weerspiegelde haar niet-aflatende inspanning om voor de kinderen te zorgen.

Een jaar geleden was ze nog in Palestina. We dachten er beiden over om daar te gaan wonen, al zagen we er de ironie wel van in: twee Poolse Joden, gewend aan de ijskoude noordenwind, die terugkeerden naar het warme land van onze voorouders. Maar de kinderen hebben ons samen hier teruggebracht. Nu de zomer langzaam maar zeker ten einde loopt en de geruchten over oorlog veranderen in vastberaden verklaringen, is Stefa even vredelievend en beminnelijk als altijd.

‘Hallo, jongens en meisjes,’ zei ze. ‘Ik heb nog een paar lekkere meegenomen.’ Ze lanceerde de sinaasappels een voor een in de richting van de groep oudste pupillen.

Elk van hen ving een sinaasappel en begon die meteen te pellen. Stefa kwam naar mij toe en reikte me de hand. Ze trok me op van het rotsblok waarop ik zat en wachtte tot ik min of meer stevig op mijn vermoeide benen stond. We wandelden een eindje langs de rivier en genoten van de frisse bries.

‘Het gaat steeds slechter in Warschau,’ zei ze. ‘Er gaan de vreselijkste geruchten rond.’

‘Lieve Stefa, je hoeft je geen zorgen te maken. Denk eens aan de afgelopen veertig jaar. We hebben een gruwelijke oorlog meegemaakt, een vrije natie gevormd en de Sovjets uit Warschau verjaagd. Dat alles hebben we overleefd. Het Poolse volk is wel gewend aan lijden. Elke generatie herhaalt die cyclus op haar eigen manier. Jij en ik zitten toevallig aan het eind van zo’n cyclus, en binnenkort zullen anderen onze plaats innemen voor de volgende.’

Stefa fronste haar wenkbrauwen. Mijn kalmte verontrustte haar. Zij is ervan overtuigd dat ik veel te diep nadenk en alles tot in het overdrevene analyseer, alsof het menselijk hart voorspelbaar zou zijn. Ze keek omhoog. De lucht was zo stralend helder dat het was alsof niets deze rust zou kunnen verstoren.

Ik bleef praten. ‘Elke generatie is als een van de seizoenen in de natuur, die zich eindeloos herhalen. Een eeuwige wedergeboorte die begint met de lente, als alles stevig en onbeweeglijk lijkt en men denkt dat alles altijd zo zal blijven. Dan komt de zomer, en een nieuwe generatie ontwaakt en zet alles op zijn kop. Hun uitdagende creativiteit stelt vragen bij alle vaststaande ideeën; maar dan maakt hun glorieuze zomer plaats voor de herfst. De volgende generatie herontdekt het individualisme en het menselijk vermogen om persoonlijke doelen te bereiken, maar negeert het maatschappelijk stelsel. Dat gaat door tot de gevaarlijkste en destructiefste generatie verschijnt. De wintergeneratie verkeert in een schijnbaar ongekende maatschappelijke crisis die wordt

gekenmerkt door massale verwarring en de totale verwoesting van alles wat stevig leek. Verzet tegen het onvermijdelijke is zinloos.'

Stefa ging langzamer lopen, en haar blik gleed over de zilveren glans van de kabbelende golfjes in het rustige, voortdurend bewegende water van de rivier. 'Dus jij zegt,' zei ze met een zucht, 'dat wat er ook gaat gebeuren, zál gebeuren, en dat we niets kunnen doen om het tegen te houden.'

De glinstering van het water weerspiegelde in mijn brillenglazen. Ik boog voorover, liet mijn hand over de stoppels op mijn kin glijden en bestudeerde mijn eigen spiegelbeeld in de rivier. Ik zag er ouder uit dan ik me herinnerde. De tijd had mijn gezicht meedogenloos uitgedroogd en omgeploegd, en de jeugdige bloes van mijn wangen gewist.

'Ik leef nu al zes decennia. Dat is zesmaal de leeftijd van een kind, en wie weet of ik een zevende decennium zal halen. Vroeg of laat zullen we allen verdwijnen, Stefa; dat is slechts een kwestie van tijd. Onze herinneringen worden troebel, een voorbode van aftakeling en van de komst van de dood. Denk aan de grote mannen van onze tijd. De keizers, de zakenlieden, de grote helden van de revolutie: zij allen hebben honderden obstakels overwonnen om de top te bereiken, en wat heeft het hen opgebracht? Misschien hebben ze een decennium van roem meegemaakt, in de beste gevallen wellicht twee of drie decennia, en aan het eind bleef er niets over dan diepe vermoeidheid. Ouderdom betekent vermoeid zijn: uitgeput naar bed gaan en buiten adem wakker worden.'

Stefa schoot in de lach, met de vrolijkheid die ze reserveerde voor mijn filosofische stemmingen. Ze wist dat haar gelach me wakker zou schudden uit deze mijmeringen, die me te veel beperkten. 'Elk gesprek gaat uiteindelijk over jou. Ik ken niemand die zo veel van zichzelf houdt en zichzelf zo veel haat als jij, Janusz. Jij en ik mogen dan oud zijn, maar zij dan?' Ze knikte in de richting van de kinderen. 'Wat ga je hun vertellen als de nazi's de macht in Polen overnemen? Dat het alleen maar een generatiecyclus is? Dat jij in de Wereldoorlog gevochten hebt,

en dat het daarom nu hún beurt is om te lijden?’

Ik klakte afkeurend met mijn tong. ‘Hoe dan ook, we moeten maar weer eens naar hen toe. Laat de nazi’s maar doen wat ze moeten doen. Oorlog lijkt onvermijdelijk, maar zonder het enthousiasme dat er in 1914 was... laat staan in 1920. Ik voorzie niet dat dit lang gaat duren, en ik hoop echt dat ze hun verdiende loon krijgen.’

Langzaam liepen we terug naar de pupillen. De oudsten discussieerden over politiek, terwijl de jongere kinderen met zorgeloze overgave in het water speelden. Dat laatste zou ik ook wel willen doen. Volwassen worden betekent je zorgen maken over alles wat zou kunnen gebeuren en alles wat er mis is met de wereld, terwijl we machteloos staan en er niets aan kunnen veranderen. De sinaasappels waren al verdwenen, en nu werd het gooien met schillen een nieuw spel.

Balbina kwam naar me toe, samen met Feliks, haar man. Zij zijn nog niet lang bij ons, maar ze hebben zich snel aangepast aan de dagelijkse routine in Dom Sierot, het weeshuis dat ons zo veel gekost heeft om te bouwen en te onderhouden. Sommige conservatieve kranten noemen Dom Sierot het armenpaleis.

‘Dokter Korczak,’ zei Balbina, ‘hebt u die geruchten gehoord? Voordat we vanmorgen vroeg uit de stad vertrokken, zeiden ze op de radio –’

‘Balbina, die geruchten horen we nu al maanden. Adolf Hitler lijkt met alle geweld Gdansk te willen heroveren. Eigenlijk wil hij Polen innemen, en daarna heel Europa, als Chamberlain hem de kans geeft. Het is beter alles gewoon op zijn beloop te laten. Het zal gaan zoals God het wil.’

Onder de grotere kinderen brak onrust uit, alsof mijn woorden hun Poolse bloed deed koken. Hoewel er onder hen verscheidene communisten waren die wilden dat ons land een Sovjet-republiek werd, en evenveel zionisten die riepen dat alle Joden terug moesten keren naar het beloofde land, waren ze volkomen eensgezind in hun minachting voor mensen met een nationaal-socialistische opvatting.

‘Oké, oké,’ riep ik met opgeheven handen. ‘Dit is precies wat de fascistten willen op een mooie dag als vandaag. Het is vrijdag, het begin van een prachtig weekend, en wij staan hier te praten over hun dromen van oorlog en machtsovername. We houden nu al drie jaar onze adem in. Wat er ook moet gebeuren, het zal gebeuren.’

Maar mijn woorden wakkerden hun verlangen naar discussie alleen maar aan. Ik rolde met mijn ogen, zette mijn bril af en ging weer op mijn rotsblok zitten.

‘De Sovjets zijn de enigen die de nazi’s kunnen tegenhouden,’ zei een van de oudere pupillen. ‘Stalin zal ons verdedigen.’

‘Zoals hij Spanje verdedigde tijdens de burgeroorlog?’ bracht een ander daartegen in. ‘Hij heeft die arme republiek hulpeloos achtergelaten. En nu zijn alle republieken in ballingschap, en generaal Franco heeft dat land in zijn greep. We moeten wachten op hulp van de Britten en de Fransen.’

Terwijl ze zo doorgingen, kwam Ágata’s zoon Lukasz naar me toe om een kikker te laten zien die hij vlak bij het water gevangen had. Voorzichtig verhuisde hij het dier naar mijn handen, en ik bestudeerde het een tijdje. ‘Zeg Lukasz, zou hij in een knappe prins veranderen als ik hem kus?’ vroeg ik voor de grap.

‘Nee, meester, het is gewoon een kikker.’

Ik kneep mijn lippen op elkaar en trok mijn wenkbrauwen op. De jongen werd voor mijn ogen volwassen, voor zijn tijd. Ik schudde mijn hoofd. ‘Nee, nee, beste Lukasz, dit is een prins. Igor is zijn naam, en als hij een mooie prinses vindt, zal hij zijn menselijke gestalte terugkrijgen, en zijn koninkrijk.’

De jongen bestudeerde mijn gezicht ernstig, alsof hij in gedachten afwoog hoe vreselijk de misdaad van deze fantasie was, en betreurde dat ik hem op deze manier plaagde.

‘O, toe nou,’ zei ik overredend. ‘Je mag je verbeelding niet verliezen. De wereld mag nooit precies zo worden als het gezond verstand, de volwassenen en de maatschappij willen afdwingen. We moeten door hun ogen blijven kijken,’ zei ik en knikte in de richting van de jongste kinderen, die nu helemaal opgingen

in een grootscheeps gevecht. Ik sprong op en liep naar hen toe. Ze hielden onmiddellijk op met vechten, omhelsden me en sleepten me mee om me bij hun oorlog te betrekken. Als kind heb ik zelden met andere kinderen gespeeld, maar tegenwoordig geniet ik altijd van hun gezelschap.

‘Meester, u zit bij ons team,’ vertelde de kleine Pavel. Hij is een paar maanden geleden bij ons gekomen, nadat zijn dronken vader door een tram overreden werd terwijl hij de straat overstak. Hoe vreselijk het ook is dit te moeten erkennen, deze tragedie is het beste wat dit kind had kunnen overkomen.

‘Natuurlijk zit ik in jouw team.’

Kacper trok aan mijn mouw. ‘Nee, u zit in ons team! Zij zijn met meer, en wij zijn kleiner.’ Kacpers lispelende stemmetje deed mijn hart smelten, dat lukt hem altijd weer. Met zijn blonde krullen en zijn donkere, iets te dicht bij elkaar staande ogen ziet hij eruit als een kleine cherubijn. Intussen moeten we hem voortdurend in de gaten houden, want hij haalt vaak kattenkwaad uit.

‘Hm,’ zei ik terwijl ik een stap achteruit deed. Met een ernstig, onderzoekend gezicht keek ik van het ene team naar het andere. ‘De jonge cherubijn lijkt gelijk te hebben. Ik moet natuurlijk de zwakste kant bijstaan.’ Met die woorden pakte ik een stok en trok ten strijde. Zwaardgevechten volgden, en dennenappelgranaten werden over en weer gelanceerd vanuit verstopplekken in de struiken. Voor kinderen is oorlog een verrukkelijk spel, een eindeloos tijdverdrijf.

Plotseling hoorden we iets als een verre donderslag, terwijl de zon nog altijd aan de hemel stond. Ik speurde de horizon af. Een formatie grote, zilverkleurige vogels vloog in de richting van Warschau.

De kinderen hielden meteen op met spelen. De leerkrachten en helpers stonden op, en iedereen hield zich stil. Het enige geluid was het gebulder van de dieselmotoren van de Junkersvliegtuigen. Mijn ogen schoten vuur, en ik klemde mijn kaken op elkaar om mijn woede te bedwingen.

Ik dacht aan de valse profeet van Nietzsche, Zarathustra, de

gek die stierf vol haat tegen de wereld. Zijn profetieën over supermensen leken uit te komen. Maar deze vliegtuigen bleven mijn gedachten niet in beslag nemen. Kacpers gezicht vertrok van verwarring en doodsangst. Krampachtig omklemde hij mijn benen, alsof ik iets kon doen om de komende oorlog tegen te houden. Op dat moment besloot ik dat ik deze monsters, die tot doel hadden mijn wereld te veroveren, inderdaad zou verslaan. De woorden van het ochtendlied van Franciszek Karpiński kwamen als vanzelf in mij op: ‘De mens die Gij schiep en redde, overladen met Uw gaven...’

Kacper hoorde mij neuriën en keek op. Ondanks het dreigende bulderen van de motoren glimlachte hij weer. Dat was genoeg. Na al die jaren, op mijn oude dag, is dit mijn plaats in de wereld. Ik balde mijn zwakke, knokige handen tot vuisten en voelde me de machtigste man ter wereld. Deze kleintjes maken mij sterk. De ster die mijn grootmoeder vroeger in mijn jongensgezicht zag, zal volop moeten stralen nu de hemel haar licht prijsgeeft aan de allesomvattende duisternis.

Hoe donker de toekomst ook lijkt, hij laat zijn weeskinderen niet los

Polen, 1939. De zestigjarige Janusz Korczak is directeur van een Joods weeshuis in Warschau. Als de nazi's op 1 september Polen binnenvallen, worden alle Joodse inwoners van zijn stad naar een getto verbannen. Ook Janusz moet samen met zijn weeskinderen verhuizen naar het getto, waar ze door een muur volledig van de buitenwereld worden afgesloten.

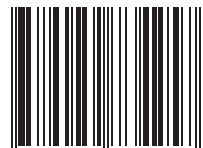
Janusz is vastbesloten om de kinderen zo goed mogelijk te beschermen tegen honger, ziekte en andere gruwelen die hun te wachten staan. Met een flinke dosis kracht en waardigheid vormen de leraren en kinderen samen een kleine, liefdevolle gemeenschap en gaan ze moedig voorwaarts... een onzekere toekomst tegemoet.

De meester van Warschau vertelt het aangrijpende, op waarheid gebaseerde verhaal van Janusz Korczak, die dankzij zijn heldenmoed zingeving en hoop wist te brengen in een wereld van duisternis.

Mario Escobar (Madrid, Spanje) studeerde geschiedenis. Eerder schreef hij o.a. de bestseller *Het schooltje van Auschwitz* en *Vlucht uit Parijs*. Zijn werk is in meer dan tien talen vertaald.

NUR 342

ISBN 9789029734257

KokBoekencentrum.nl
UITGEVERS | UTRECHT